

VOOR DE LIEFDE VAN GOD & UNIFORMITEIT

ESSAY HANS MOOR

VOOR DE LIEFDE VAN GOD

'For the love of god, what are you going to do next?' moeder van Damien Hirst

Met deze woorden brengt de moeder van Damien Hirst het kunstwerk van haar zoon onder woorden. De dood dringt zich onvermijdelijk in dit kunstwerk naar voren.

Het kunstwerk is van de beroemde Engelse kunstenaar Damien Hirst. Hij heeft zich ontfermd over een schedel van een 35-jarige Europese man uit de 18e eeuw. De kunstenaar koopt de schedel zelf in Noord Londen en gebruikt hem voor zijn nieuwe kunstwerk. Hij bedekt hem volledig met echte diamanten en vermeldt daarbij dat ze allemaal ethisch zuiver zijn.

Het kunstwerk wordt opmerkelijk groot getoond op de voorpagina van de Volkskrant van 5 juni 2007 met als ondertitel: *Diamanten schedel is de overwinning op het verval*. Het is een uitspraak van Rudi Fuchs. Daarnaast merkt hij nog op: *Een bovenwereldse schedel, hemels*

bijna, de overwinning op het verval. (...) Vergeleken met de droefheid van een vanitas-tafereel is de diamanten schedel de glorie zelf.'

Damien Hirst is een geruchtmakende kunstenaar die al een aantal bekende kunstwerken op zijn naam heeft staan. Zo is hij de maker van een levensechte haai op sterk water uit de jaren negentig, die vergezeld gaat van de titel *The Physical Impossibility of Death in the Mind of Someone Living*. De kunstwerken van Hirst zoeken meestal de grens tussen leven en dood op, zoals ook het geval is bij het kunstwerk met de schedel.

De toeschouwer die met dit beeld geconfronteerd wordt, krijgt in eerste instantie direct duidelijkheid. Dit is een menselijke schedel. De dood manifesteert zich onherroepelijk. Maar de aanblik ervan brengt ook verwarring. De schedel is namelijk gemaskeerd. Hij is naadloos en volledig bedekt met 8601 diamanten. Op gepaste afstand is het niet vreemd om de spanning tussen leven en dood te verwoorden met: het leven schittert in alle staten, maar dit leven is zo dood als een pier. Het contrast tussen de versiering en de dood is groot, maar ligt ook dicht bij elkaar. De dood lijkt versierd.

De schedel is op extreme wijze versierd. Er is sprake van een complete verhulling met diamanten in alle rondingen en tot in de kleinste details. In een fotoreportage van de kunstenaar is te zien dat echt vakmanschap onmiskenbaar aanwezig was bij de totstandkoming van het kunstwerk. De schedel is uitgevoerd in platina en daarnaast zijn belangrijke keuzes gemaakt om tot dit uiteindelijke resultaat te komen.

I was worried for a while, because if it looked like bling – tacky, garish and over the top- we would have failed

Damien Hirst - New York Times Magazine – 3 juni 2007

Het contrast tussen leven en dood wordt nog eens benadrukt doordat de kunstenaar de originele tanden, in plaats van de eerst bedachte platina tanden, weer terug in de kaken van de schedel plaatste

Ik wil dat het echt is. Dat je het gevoel hebt dat er een dier in zit. Een tand ontbrak maar daardoor krijgt de schedel iets menselijks.

Damien Hirst – Volkskrant, 5 juni 2007

Een belangrijk detail is ook de verbijzondering op het voorhoofd. In het midden van het voorhoofd van de schedel bevindt zich een bloemvorm met een grote roze diamant van tweeënvijftig karaat uit Angola omgeven door veertien diamanten.

Ze maken de versiering als geheel explicieter. Zijn de gewone diamanten die de schedel bedekken niet afdoende als versiering? Vanwaar deze extra versiering op het voorhoofd?

Er is gezocht naar de juiste zeggingskracht.

Als dit kunstwerk zoals verwacht rond de vijfenzeventig miljoen dollar bij de verkoop zal opbrengen, dan zal het daarmee tegelijkertijd het kostbaarste hedendaags kunstwerk zijn dat tot nu toe is gecreëerd. Of het meest extravagante schitterstuk.

De Nederlandse krant, de Volkskrant, kopte met de titel: *Diamanten schedel is de overwinning op het verval.*

Dit is niet veel meer dan een algemene uitspraak. Het is niet de eerste keer dat een overwinning behaald wordt op verval. Je hoeft maar te denken aan het schilderij *Les Femmes d'Alger* van Picasso uit 1908. Ook hierin kun je het verval en de overwinning erop zien. De romantische lichamen in het schilderij zijn prostituees. Zij staan voor het verval. Hiervoor in de plaats komt de nieuwe abstracte kunst. De gefragmenteerde lijnen van Picasso. Een nieuwe betekenis komt op. Leven en dood komen in het schilderij samen.

Wat maakt het kunstwerk *For the love of god* dan anders?

Hirst zegt, *you might create something that people might die because of. I guess I felt like Oppenheimer or something. What have I done? Because it's going to need security all its life*

New York Times Magazine, 3 juni 2007

Deze menselijke schedel is van onze tijd. Zijn mond staat open en lacht ons uit. Het kunstwerk leeft. Het levende aan het kostbare kunstwerk is: Beveiliging zijn hele leven. Waarom verschijnt het mij ook als horror? Omdat het gelaat van die andere mij niets zegt. Er is geen herkenning. Het zijn de diamanten die schitteren. Toch brengt het mij voor de dood, maar dan alleen om de verschrikking te ervaren dat de dood hierin weg is. Hij heeft afscheid genomen. De dood is tot commodity gemaakt. Hij is verhandelbaar.

De mens van deze schedel is hier als een gesmeriseerd type, een levenloze, zoals beschreven in *The Facts in the Case of M. Valdemar* van Edgar Allan Poe en beschreven in het boek *Omerta* van Th.C.W. Oudemans

The facts in the Case of M. Valdemar van Poe betreft een geval van mesmerisering-een gemagnetisch geïnduceerde trance. Dit geval is bijzonder. De stervende Valdemar blijft gemesmeriseerd na zijn dood. De normale ontbindingsprocessen in het lijk komen niet op gang. Klaarblijkelijk was tot dusverre de dood (of wat gewoonlijk zo genoemd wordt) opgehouden door het mesmerisch proces. Wat te denken geeft is dat Valdemar, dood en wel spreekt, zij het alleen met zijn tong.

Omerta-Th.C.W.Oudenmans, 2007

'Isolated elements swimming in the same direction for the purpose of understanding'

Damien Hirst

Het leven en de dood komen niet altijd op een zo directe manier naar voren als bij *For the love of god*. Soms laat de verbeelding een ogenschijnlijk geruststellende gedachte zien en die gaat dan, zoals bij Damien Hirst, meestal vergezeld van een bijzonder gevoel voor taal.

Zo ook bij het kunstwerk met de titel *Isolated elements swimming in the same direction for the purpose of understanding*. Anders dan het kunstwerk van de schedel is dit een rustig beeld en uitgevoerd als installatie. De vraag is of hier niet een even verontrustende gedachte achter schuilt. De titel van het kunstwerk is wellicht nog sterker en raadselachtiger dan de installatie zelf. Letterlijk geeft de titel zelf richting om het woord en het beeld samen op spanning te zetten. De installatie is een verzameling van aquariums met in ieder aquarium een hoeveelheid water al of niet gekleurd en voorzien van een vis van een bepaalde soort. Hier

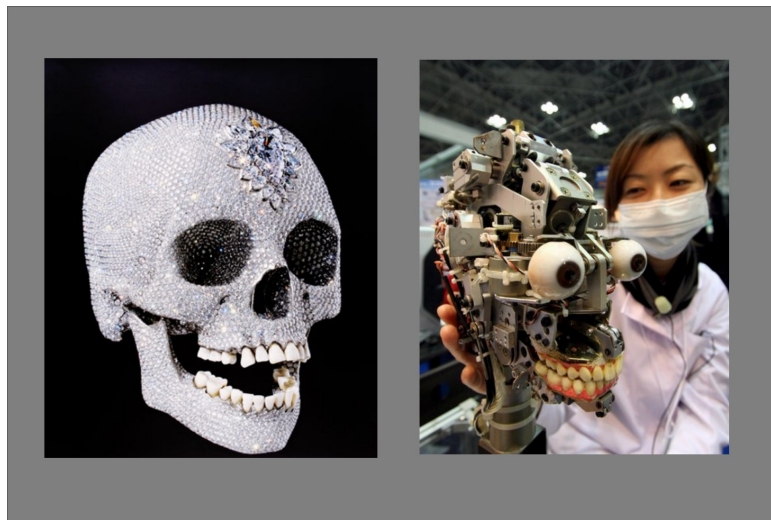
wordt vis gekweekt! Daarbij zijn de vissen zo geplaatst, dat ze de indruk wekken allemaal dezelfde kant op te zwemmen.

Het is duidelijk. De kunstenaar heeft in het vervaardigen van een kunstwerk hier dus een extreme selectie toegepast. In deze installatie is sprake van een grote variatie aan vissen. Het zijn soorten die van elkaar zijn geïsoleerd door ze ieder voor zich in een aquarium te plaatsen. De vissen zwemmen allemaal in dezelfde richting. Juist door deze selectie zou je kunnen zeggen dat de diverse soorten tegelijkertijd qua richting aan elkaar zijn gelijk gemaakt. Vorm of identiteit van de soorten worden gereduceerd met het oog op een zelfde richting.

Het kunstwerk is geraffineerd. Het laat de relatie tussen mens en dier zien. Mensen kweken vissen. Ze selecteren vissen. Het roept de vraag op wat de betekenis van keuze of selectie van een mens is? Daarbij lijkt tussen mens en dier een onderscheid te zitten. Dat wat op het eerste gezicht qua vorm en soort niet bij elkaar hoort wordt naast elkaar gezet en gelijk gemaakt. Geen discriminatie! Je zou kunnen zeggen dat een vrije menselijke keuze hier nog van betekenis is. Maar is dit wel een vrije menselijke keuze?

Is deze reductie, het gelijkmaken, (gelijkheid-democratie-geen discriminatie) een vrije menselijke keuze?

De onderliggende gedachte voor deze reductie komt uit de wetenschap. De wetenschap reduceert, met als doel om te komen tot kennis.

In de wetenschap zijn ze op een andere manier met precies hetzelfde bezig. De soorten of anders gezegd, de verschillen moeten worden gereduceerd (aan elkaar gelijkgesteld). Ook in

de dagelijkse massaproductie werkt gelijkschakeling productie bevorderend. Het reduceren van verschillen bevordert de replicatie.

Ook in dit kunstwerk is een zelfde gelijkschakeling (reductie) te zien.

De vraag is of deze menselijke selectie, die zich in het kunstwerk openbaart, werkelijk een menselijke selectie is?

Hans Moor, maart 2008